

E- AŞİRET: AŞİRET KİMLİĞİNİN SOSYAL MEDYADA YENİDEN ÜRETİMİ FACEBOOK ÖRNEĞİ

Hasan Biçim

Iğdır Üniversitesi Sosyoloji ABD.

hsnbicim@hotmail.com • <https://orcid.org/0000-0002-9013-7806>.

Article Types / Makale Türü

Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi

25/05/2021

Accepted / Kabul Tarihi

28/08/2021

<https://doi.org/10.26791/sarkiat.942684>

Bu makale, 2019 yılında yapılan 9. Ulusal Sosyoloji Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

E- AŞİRET: AŞİRET KİMLİĞİNİN SOSYAL MEDYADA YENİDEN ÜRETİMİ FACEBOOK ÖRNEĞİ

ÖZ

Son yüzyılda kitle iletişim araçlarındaki devrimsel gelişmeler, sosyal medya olarak bilinen yeni iletişim araçlarını ortaya çıkarmıştır. Bilişim ve iletişim teknolojisindeki ilerlemeler sayesinde yeni toplumsal mekânlar ortaya çıkarken aynı zamanda yeni dijital kimlikler de oluşabilmekte veyahut eski kimlikler yeni bir mekânda yeniden üretilebilmektedir. Özellikle Facebook, sosyal medyada yeni ve eski kimliklerin üretilmesi ve bunların yeniden üretildiği mecralardan biridir. Bilindiği üzere aşiret kimliği, Ortadoğu'nun en direngen kimliklerinden biridir. Kentleşme, modernleşme ve hızlı teknolojik değişim hem kırsal hem de kentsel alanda aşiretleri bir takım değişimlere zorlamıştır. Bu bağlamda günümüz Türkiye'sinde aşiretlerin Facebook gibi sosyal medya araçlarında görünürlükleri ve temsiliyetleri bulunmakta, bu geleneksel kimlik sanal bir mekânda yeniden üretilebilmektedir. Bu görünürlük ve temsiliyet, dijital ortamda yeniden aşiretleşme (re-tribalism) gibi eğilimler, dijital sosyalizasyon ve politizasyon gibi sosyolojik olgular ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, söz konusu kitle iletişim araçlarında görülen teknolojik değişim ve gelişim süreçlerinde aşiretlerin nasıl uyum sağladıklarını açıklamayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Facebook'ta aşiret üyelerinin temsili, aşiret üyelerinin Facebook'ta bir araya geliş amaçları, yeni mekânda aşiret coğrafyası ile kurulan bağlar ve aşiretlerin sosyal medyada yeniden üretilme mekanizmaları araştırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada aşiretlerin sosyal medya sayfalarına üye olmaları, paylaşımları, birbirileri ile etkileşim ve iletişimin yeniden inşası ve yeni sanal mekânda kimliğin temsiliyeti ve bu kimliğe aidiyetleri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma nitel araştırma teknikleri kullanılmış, dijital dokümanlar çözümlenmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Facebook, Aşiret, Yeniden üretim, Toplumsal Değişim.

E-TRIBE: REPRODUCTION OF TRIBE IDENTITY ON SOCIAL MEDIA, FACEBOOK CASE

ABSTRACT

Revolutionary changes in mass media in recent years have led to the emergence of new communication means known as social media. Due to advances in information and communication technologies, new social spaces as well as new digital identities may develop, or old identities may be reproduced in a new space. Particularly Facebook has become a primary and unique space where new identities are generated, or old ones are reproduced. As is known, tribe identity is one of the most resistant identities in the Middle East. Urbanization, modernization and rapid technological advancement have forced tribes in both city and countryside to change. Within this context, tribes in contemporary Turkey have visibility and representations on social platforms such as Facebook and these traditional identities are reproduced in a virtual space. This visibility and representation have brought about various sociological phenomena such as re-tribalism in a digital environment, digital socialization and politicization. This study therefore aims to reveal the adaptation of tribes to technological changes and advances in mass media. To that end, it examines the representation of tribe members on Facebook, their purpose of unification on Facebook, connections established with tribe geography in this new environment and the mechanisms for reproduction of tribes on social media. Within this framework, it also deals with tribes' registration in social media platforms, their posts, re-establishment of their interaction and communication, representation of this new identity in a social media environment and their sense of belonging to this environment. For the purposes of this study, a qualitative research method has been used, digital documents have been analysed and the data obtained have been examined.

Keywords: Social Media, Facebook, Tribe, Reproduction, Social Change

GİRİŞ

1970’li yıllardan sonra mikro-elektrik temelli bilgisayar teknolojilerindeki hızlı gelişimler küresel ölçekte giderek toplumsal alanı etkilemeye başladı. Bu dönemden itibaren teknolojinin yarattığı toplumsal dünya, sosyal bilimciler tarafından *Post-Endüstriyel Toplum* (Bell, 1973), *Enformasyon Toplumu* (Masuda, 1980), *Postmodern Toplum* (Lyotard, 1984), *Post-Fordist Toplum* (Lipietz, 1987), *Bilgi Toplumu* (Stehr, 1994), *Siber Toplum* (Jones, 1995), *Sanal Toplum* (Bühl, 1997) ve *İnternet Toplumu* (Bakardjieva, 2005) olarak kavramsallaştırıldı. Ayrıca M. Castells (2000), S. Shaviro (2003), D. Barney (2004), ve J. A. G M. van Dijk (2006) gibi yazarlar ise çağdaş toplumun geçirdiği bu süreçleri, *Ağ Toplumu* olarak karakterize ettiler (Fuchs, 2007, 56). Ağ toplumunda iletişim ve bilişim teknolojilerin evrimsel yönünü, yeni iletişim kanallarındaki bilgisayarlaşma, dijital toplumun kapısını araladı. İkili matematiksel dijital sisteminin (1 ve 0) ve internet ağ sisteminin yaygınlaşması bilgisayar teknolojisine başarılı bir biçimde uygulanması (Van Dijk, 2006, 9) iletişimde ve bilişimde devasa dijital bir uzam yaratmakla birlikte sosyolojik anlamda birey-birey, birey-topluluk ve birey-toplum ilişkilerinde belirleyici bir unsur haline getirdi. Bugün içinde yaşadığımız bu dijital toplumda ilişkilerimiz, kültürümüz ve sosyal hayatımız dijitalleşmiş, dijitalleştirilmiş veya baştanbaşa dijital süreçler tarafında etki altına alınmıştır (Lindgren, 2017, s,16). 2000’li yılların başından itibaren küresel ölçekte her alana sirayet eden dijitalleşme özellikle de dijital medya teknolojiler ekonomiden sağlığa toplumsal hareketlerden eğitime her alanı kuşatan yeni bir döneme girilmiştir.

Dijital medya teknolojileri ve “internet”, 21. yüzyılda toplumun dönüşümünde kilit bir rol üstlenmeye devam etmektedir. Kuşkusuz dijital medya teknolojileri insanların gündelik yaşamını, sosyal kurumlarını ve benliğini etkilemektedir (Gregory, vd. 2017, xvii;). Dijital medya teknolojileri, sosyal ağ sitelerinin ortaya çıkmasıyla (Myspace, Facebook, Bebo vb.) gündelik pratiklerimizin içinde de yer almaktadır. Birçok site, önceden var olan sosyal ağların yabancılarla paylaşılması, politik görüş ve aktivitelerin sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Bazı siteler etnik, cinsiyet, ulusal, dinsel vb. kimliklerin sürdürülmesi, bu kimliklerin taraftar bulmasına da olanak sağlamaktadır. Sosyal ağ siteleri, “bireylere diğer bireylerle bağlantıda oldukları bir sistem içerisinde kamusal ya da yarı-kamusal bir profil yaratma, diğer kullanıcıların bir listesini oluşturma ve sistem içerisinde kendilerinin ve başkalarının bağlantı listelerini görme ve listeden listeye geçiş yapma imkanı veren web tabanlı hizmetler” (Boyd - Ellison, 2007, 210) sunan yeni toplumsal alanlar ve sanal mekanlar üretmektedir. Sosyal ağ sistemlerinin hızlıca gelişmesiyle birlikte bu yeni mekâna milyonlarca insanın bağlanmasıyla düşüncülerimiz, topluluk formlarımız hatta kimliklerimiz bu gelişmeye bağlı olarak giderek değişmektedir (Turkle, 1995, 9). “Geniş bir kitleye bir arada olma duygusunu yaşatan ve sanal bir evren kurarak ikinci bir toplum kurmayı kısa zamanda başaran sosyal paylaşım ağları, günümüzde oluşturdukları içerik ve dönüştürdükleri gündelik hayat pratikleri dâhilinde yüklendikleri yeni anlamlarla birçok tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Sosyal paylaşım ağları, kullanıcılarının sosyalleşmek için kullandıkları ve bir noktada onları dünya üzerinde var olmalarının, görünür olmalarının yeni araçları” (Pös-teki - Velioglu, 2014, 206) haline geldikleri söylenebilir.

İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel kimliklerin üretim koşulları da etkilendi. İnsanlar, bireysel olarak internet üzerinden kendi somut varlıkları olmaksızın etkileşime girebilir bir hale gelmiştir. Kullanıcılar, görsel ve iletişimsel mod kullanılabilir çevrimiçi temasta bulunabilir, dahası insanlar sosyal arka planlarını, kurumsal ve ikamet bilgilerini bu ortamda ayrıca açık şekilde saklayabilirler (Zhao, Grasmuck - Martin, 2008, 1817). Bugün artık insanlar sosyal ağları, kendini ifade ve temsil etmek gibi çeşitli sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla kullanmaktadır (Wilcox - Stephen, 2013, 90). Bu kendini ifade biçimlerinden birisi de kuşkusuz topluluk ruhunun sosyal medyada yeniden üretilmesiyle sağlanmasıdır. İnternet, bu anlamda aynı duyguları paylaşan topluluklar için zaman ve mekân sınırlamalarının üstesinden gelinecek bir ortam sağladı. İnternet online topluluklara kendi tanıtımını yapmak, çeşitli olaylara çoklu bakış sağlamak ve mobilize kolektif aktivite sergilemek gibi katkılar sundu (Quan-Haase vd, 2002, 294). Bir önceki kuşak akademisyenler telefon, otomobil veya internet olarak sınıflandırdığı yeni teknolojilerin toplulukların yıkılması ve dönüşmesi hakkında endişelenmişti. Ancak günümüz sosyal bilimcileri, gerçek hayattaki toplulukların sosyal yaşamları hakkında öğrendiklerimiz sanal toplulukların doğası üzerine değerlendirmelerimiz için kullanışlı bir yol olabileceğinden bahsederler (Wellman - Gulia, 1999, 179-80).

Sosyal ağlar içinde en yaygın kullanıcı sayısına sahip uygulamalardan biri olan Facebook, geleneksel ve modern birçok toplulukların yeniden bir araya gelişlerine, organizasyonları hakkında çeşitli şekilde enformasyon almalarına ve üyeleri arasında topluluk ruhunu yeniden yaşamalarına olanak sağlamaktadır. Bu online topluluklar, seçim için bir araya gelmiş siyasal modern topluluklar olduğu gibi geleneksel toplumsal bir örgütlenme olan aşiretler/kabileler ve klanlar da olabilmektedir. Buradan hareketle bu çalışma, yaygın bir kullanıcı ağına sahip bir sosyal medya platformu olan Facebook'ta Türkiye'deki aşiretlerin kendi kimliğini bu mecrada nasıl ürettikleri, aynı aşiret kimliğini benimseyenlerin bu mecrada nasıl bir araya geldikleri; tarihsel, ekonomik, coğrafik, politik ve toplumsal olarak açık çevrimiçi/çevrimdışı kullanıcıların aşiret kimliğini Facebook üzerinde nasıl sürdürmeye ve yeniden üretmeye çalıştıklarına dair sorulara cevap aramaktadır.

1.ARAŞTIRMADA YÖNTEM VE ETİK KONULAR

Son yıllarda toplumlar giderek dijitalleşmekte ve sosyal bilimciler de internette bir araya gelen toplum ve toplulukların kültürleri, davranışları, eğilimleri ve tepkileri gibi konulara eğilmektedirler. Netnografya olarak adlandırılan bu çalışmalar, dijitalleşmeyle birlikte giderek artmakta ve bilimsel temellere oturtulmaya çalışılmaktadır (Varnalı, 2013, 33; Kozinets, 2010, 8). Bu çalışmada genel olarak aşiretlerin sosyal medyanın bir türü olan Facebook sayfalarında aşiretlerin kimliklerini nasıl kurduklarını ve sürdürdüklerini özelde ise aşiret sayfalarında aşiretleri ile ilgili çeşitli paylaşımlarının içeriklerine odaklanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 12 aşiretin Facebook sayfasındaki (2011-2020 yılları arası) paylaşımlar incelenmiştir (bk. Tablo.1). Bu paylaşımlar neticesinde üye sayıları az ve grup yöneticilerine ulaşılmayan aşiret grupları kapsam dışında bırakılmıştır. Ancak amaçsal örnekleme teşkil eden aşiretler içinde sayfalarda üye sayısı en fazla olan gruplar seçilmiştir. Kendi grup yöneticileriyle iletişime geçilmiştir. Daha sonraki aşamadaysa araştırma, aşiret gruplarında paylaşılan temalar, görseller ve haberler doküman verileri haline getirilip incelenmiştir.

Günümüzde internet ve sosyal medya kullanımı arttıkça online dokümanlar artmakta (McCulloch, 2004, 30) ve bu dokümanlar giderek sosyal bilimciler için önemli bir hale gelmektedir. Hem nicel hem de nitel araştırmalarda araştırmacılar çok sayıda doküman kullanır. Doküman daha önce oluşturulmuş ve kayıt edilmiş araştırmacının amacı veya niyetinden bağımsız başkaları tarafından yazılmış şeylerdir. Dokümanlara örnek olarak raporlar, bütçeler, mektuplar, ajandalar, sunumlar, el kitapları, kitap bölümleri ve makaleler, e-mailler ve internet siteleri gösterilebilir (Corbin - Strauss, 2008: 448; Bowen, 2009, 27). Seggie ve Bayyurt (2017), doküman analizi yönteminde genellikle ilk akla gelen dokümanlar, sosyal olguların ardında kalan “yazılı kanıtlar” olmakla birlikte, günümüz teknoloji olanakları düşünüldüğünde bugün artık en az yazılı kaynaklar kadar “görsel/ işitsel kanıtların” da incelenmesi, izlenmesi gerektiğini (Seggie - Bayyurt, 2017, 284) ifade ederler. Bu çalışmada araştırma modellerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Aşiret sayfalarındaki dokümanlar, çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiş ve kavramsallaştırılmıştır. Nitel doküman analizi neticesinde bu paylaşımlar beş kavram halinde kodlaştırılmıştır. Facebook sayfalarındaki paylaşımlar; *i) yerel tarih, ii) ekonomi, iii) siyaset, iv) coğrafya, v) gündelik toplumsal pratikler* şeklinde kavramsallaştırılmış ve analiz edilmiştir.

Dijital araştırmalarda analiz birimi, yöntem ve bulgular kadar önemli bir konu varsa o da kuşkusuz son yıllarda popüler bir alan olan sosyal medya araştırmalarında etik konusudur. Günümüzde sosyal medya araçlarında yaşanan değişimlerle birlikte sosyal medya verileri kullanma, çevrimiçi ve çevrimdışı durumlar, paylaşımların içeriği, kişisel veriler gibi nitel ve nicel dijital veri konularında etik meseleler ön plana çıkarmaktadır (Eysenbach - Till, 2001, 1103). Bu çalışmanın veri toplama aşamasında kullanılan görsel paylaşımlar için aşiret sayfası yöneticileriyle veya aşiret mensuplarıyla iletişime geçilip, izin istenmiştir. Sayfadaki paylaşımlar adına kendilerinin onayı istenmiş, araştırmacıyla paylaşma ve paylaşmama durumları için ısrarcı olunmamıştır. Araştırmada kullanılan görsel paylaşımlarda kişi ve gruplar açısından risk ve dezavantaj oluşturacak durumlardan kaçınılmıştır (Franzke vd, 2020, 5-8; Glesne, 2015, 225). Kişisel isim, fotoğraflar ve kişisel veriler ya üzeri çizilmiş ya da bulanıklaştırılmıştır (Besmer - Lipford, 2008, 2). Bu Facebook sayfaları herkese açık olsa bile aşiret sayfa yöneticisi veya diğer katılımcıların onayı olmadan kullanılmamıştır.

2. BİR SOSYAL AĞ SİTESİ OLARAK FACEBOOK VE AŞİRETLER: BURADA KAÇ KİŞİYİZ?

Sosyal ağ sitesi olarak Facebook, 4 Şubat 2004'te Mark Zuckerberg tarafından kuruldu. Ayrıca dünyanın en gelişmiş sosyal ağların başından gelir. 2018'de dünya üzerinde yaklaşık 1 milyar 600 milyon kullanıcısı mevcuttur. Türkiye'de ise yaklaşık 51 milyon kullanıcısı bulunmaktadır. Türkiye'deki kullanıcıların % 64'ü erkek, % 36'sı ise kadınlardan oluşmaktadır (Brandingtürkiye, 2018). Ayrıca Facebook, kullanıcılarına arkadaş bulma, denetim ve gözetim sağlama, içerik paylaşma, oyun oynama, örgütlenme, siyasal amaçlar için bir araya gelme, sanal ticaret yapma (Göker - Doğan, 2011, 183) gibi çeşitli imkânlar sunmaktadır. Facebook kullanıcıları bu platformda, çevrimiçi ve çevrimdışı özel fotoğraflarını paylaşabilir, iletişim kurabilir, herhangi bir konu hakkında fikirlerini paylaşabilir, burada bir biçimde kendine ait açık veya gizli bir profil oluşturabilir ve herhangi bir amaç için gruplar kurabilir. Birden fazla amaç için kullanılabilen Facebook, çeşitli toplumsal gruplar için önemli bir sanal buluşma alanı yaratmıştır (Kim vd, 2010, 227; Ellison vd, 2006, 6). Özellikle de son on yılda Türkiye'de aşiretler, Facebook kullanımına önemli bir oranda dâhil oldukları söylenebilir. Örneğin 2012 yılında yerel bir gazete olan Batman Postası'nın bu konuya dair "Aşiretler sanal medyada yarışıyor" adlı haberin içeriğinde aşiretlerin Facebook'taki rekabetlerine yer vermiştir:

"Güneydoğu'da aşiretçiliğin en çok hüküm sürdüğü Batman'da güçlü aşiret üyeleri birer birer Facebook'ta sayfa açmaya başladı. Ramanlılar, Sinikanlılar, Habizbiniler, Şigolular, Alikanlılar, Rişkotanlılar ve Recebanlılar gibi güçlü aşiretlerin Facebook'ta sayfa açarak üye sayılarını her gün artırıyorlar. Daha öncede bir kaç aşiretin dernek kurarak birlikteliğini sürdürmeye çalışıldığı Batman'da aşiretlerin bu kez sosyal medya ile üyeleri ile dayanışma içerisinde girip en çok üyeye sahip olma yarışına girmeleri ile dönem başlamış oldu. Genelde aşiretin gençlerinin organizasyonu ile Facebook'ta açılan aşiret sayfalarında aşiret ile ilgili bilgilere ve haberlere yer veriliyor"(Batman Postası, 15 Mart 2015).

21. yüzyılın Türkiye'sinde Kürt aşiretleri, kırsal ve kentsel mekânların yanı sıra yeni bir mekân olan dijital mekânlarda da kimliğini üretme ve bu kimliği yeniden üretme koşulları aramaktadır. Yeni bir toplumsal alan olan sosyal medyada aşiret kimliğinin bileşenlerini korumak, sürdürmek ve yeni küresel dünyaya kendi formunu uyarlama (Biçim, 2018, 334; Bozaslan, 2020, 31), bu uyarlama için bir takım mekanizmalar kurmak gibi modern pratikler geliştirmişlerdir. Bir sosyal ağ olarak Facebook, bu geleneksel toplulukların burada örgütlenmelerine, kaybolmuş ve kopmuş bağlarını yeniden kurulmalarına, uzaktaki üyeleri arasında kan bağı dayanışmanın yeniden sağlanmasına ve tarihsel olarak bu kimliğin yeniden üretilmesine olanak sağlamıştır. Facebook, politik veya toplumsal nedenlerle daha önce yazılmamış veyahut gizli kalmış, yeni üyeler tarafından bilinmesi gerektiğine inanılan yerel bir tarih anlatısının yeniden oluşturulduğu bir mecra haline gelmiştir.

3. FACEBOOK, AŞİRET VE YEREL TARİH YAZIMI

Aşiret kabile ve klan gibi soy grupları, tarih öncesi zamanlardan günümüze kadar var olagelmiş önemli toplumsal örgütlenme tarzlarıdır. İmparatorluklar ve ulus devletlerce yazılmış, resmi kayıtlara çoğunlukla geçmemiş olsa da kendilerine ait yerel sözlü veyahut yazılı bir tarihten bahsetmek mümkün. Söz konusu Kürt aşiretlerin elit yönetim ailesi, aşiret ismi, aşiretin alt bileşenleri, dilleri, yaşam tarzları, göç edilen veya yayılım gösterilen coğrafya, devletler ve diğer aşiretlerle mücadeleler (Kartal, 2016, 55-143; İlyas, 2016, 11) hakkında tarihsel ve sosyal hafızaları vardır. Bu yerel tarihsel hafıza, kısmen aşiret liderleri tarafından yazılmış soy ağacı biçiminde yazılı, kısmen de hikâyeler, anlatılar ve şarkılar gibi sözlü formlar (Hamelink, 2016, 166; Bozkurt, 2010, 21; Barlık, 2019, 409) şeklinde olabilmektedir.

Günümüzde sosyal medya platformları, aşiret gibi topluluklara kaybolmakta olan kendi yerel tarihlerini yeniden üretmeleri için hatırı sayılır bir alan sunmaktadır. Bir sosyal ağ olarak Facebook'taki aşiret sayfalarından aşiretin yerel tarihine ilişkin hikâyeler, müzikler veya aşiret reislerine ait eski resimler gibi görsel paylaşımlar yapılmaktadır (bk.Görsel.1). Facebook üzerinde aşiret üyelerinin sıklıkla gerçekleştirdikleri pratiklerin başında yerel aşiret kimliğini tarihsel bir zemine oturtmak, tarihsel bir olaya veya aşiret liderinin ulu kişiliğine dayandırmak olmuştur (bk. Görsel.2). Facebook'taki paylaşımlardan yola çıkarsak yerel

tarihsel aşiret kimliğini sosyal medya üzerinden yeniden üretmeyi ve üyelerine tarihsel bir kimliğin derin köklerini gösterme çabası içinde oldukları sonucuna varılabilir (bk. Görsel.3). Diğer yandan binlerce kişi tarafından görülen bu paylaşımlar, çeşitli nedenlerle aşiret ilişkisinden çıkmış veya kopmuş (*detrribalism*) ya da bu ilişkilere yeni dâhil olmuş mensuplarına aşirete bağlılık duygusunu yeniden canlandırmak (*retribalism*) gibi bir işlevleri de yerine getirmektedir. Sonuç olarak Facebook, aşiretlere kendi tarih yazımları için bol alternatifli, katılımcı ve konforlu bir alan açmaktadır.

4. FACEBOOK, AŞİRET VE EKONOMİK DAYANIŞMA

Ortadoğu’da birçok coğrafyada görüldüğü gibi Kürtlerde de aşiret, tarihsel bir örgütlenme biçimi olmanın yanında aynı zamanda ekonomik bir dayanışma biçimidir. Son yüzyıllarda ulusal ve küresel sosyo-ekonomik dönüşümlerle birlikte kırsal ve kentsel mekânlar aşiretler için ekonomik dayanışma örüntülerinin gerçekleştirildiği mekânlar haline gelmiştir (Bozaslan, 2020, 138; Kaya, 2010, 114; Uluç, 2010, 35). Teknolojik gelişmeler, hızlı kentleşme ve göç gibi etmenler aşiretlerin ekonomik dayanışma tarzlarında değişimlere yol açmakla birlikte bu eski dayanışma biçimlerini ortadan kaldırdığını söylemek mümkün değildir. Aşiretler, kentsel alanlarda çeşitli ölçülerde de olsa eski dayanışma örüntülerini sergilemeye devam etmektedir. Türkiye’nin büyük şehirlerinde etkisi daha az görülse de Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun orta ve küçük şehirlerinde ekonomik dayanışma tarzlarına halen rastlanmaktadır.

Kentsel ekonomik dayanışma tarzlarını oluşturan öğeler; aşiret içinde alış-veriş yapma- genellikle aşiret liderinin işyerleri gibi-, yeni açılan aşiret mensuplarının işyeri tanıtma, kentte iş fırsatlarından aşiret ilişkilerinde faydalanma gibi özellikler sıralanabilir. Bu arada ekonomik dayanışma ağının en tepesinde bulunduğu üzere kentsel ortamda aşiret lideri ve ailesi yer almaktadır. Aşiret liderinin yanı sıra aşiret içinde bilinen ailelerin iş adamlarının faaliyetleri ve son aşamada ise aşiret mensuplarının daha küçük işletmeleri bu ekonomik dayanışma ağın hiyerarşik yapısını oluşturur. Facebook’taki aşiret sayfalarında bu ekonomik dayanışma enformasyonuna dair çeşitli paylaşımlar bulunmaktadır.

Facebook gibi yeni sosyal alanlar aşiretler için ekonomik dayanışma ağların yeniden kurulmasına ve sürdürülmesine imkânlar sunmaktadır. Facebook aşiret sayfaları, üyelerin kendi aralarında ekonomik dayanışma örüntülerinin oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesinde de aracı bir rol üstlenmektedir (bk. Görsel.4). Bu sosyal ağ sitesi, aşiret üyeleri arasında özellikle kentsel ekonomide akrabalık bağını rasyonel ekonomik faaliyetler için kullanışlı bir hale getirmektedir. Örneğin aşiret liderinin veya aşiret üyelerinin kentsel ekonomide popülerliğine ve ekonomik bir güce dönüşmelerine dönük memnuniyetler, paylaşımlarda sıklıkla yer almaktadır. Ayrıca bu sayfalarda üyelerin de alışveriş tercihlerinin aşiret arasındaki ekonomiye yönelecek biçimde davranmaları tavsiye edilmektedir (bk. Görsel.5). Özellikle son yıllarda neoliberal kent ekonomisinin yarattığı esnek, güvencesiz iş ortamı ve yoksulluk aşiret üyelerinin aşiret ilişki ağına ve bu ekonomik dayanışmaya bağımlılığını arttırmaktadır (Biçim, 2019, 197-8; Uluç - Karasu, 2015, 208). Bu olumsuz ekonomik ortamda aşiret liderinin patronaj gücüne olan ihtiyaç, aşiret üyelerinin kentsel ekonomiyle baş etme stratejileri ve arz-talep ilişkisi çerçevesinde müşteri olarak aşiret tabanının görülmesi gibi faktörler sosyal paylaşım ağlarında ekonomik dayanışma örüntülerini ortaya çıkarmıştır. Kentsel ekonomide aşiret dayanışmasının diğer bir basamağı ise kent siyasetiyle kurulan lokal bağlardır.

5. FACEBOOK, AŞİRET VE SİYASET

Türkiye’deki Kürt aşiretler, Osmanlı Devletinden erken Cumhuriyete, çok partili dönemden günümüze çoğunlukla sosyo-politik bir örgütlenme biçimi olmuşlardır (Bruinessen, 2019, 7). Aşiret reisleri ve üyeler aşiretinin en büyük sayıya ve yaptırım/caydırıcı güce ulaşması için çeşitli mekanizmalar geliştirmiştir. Türkiye’de özellikle çok partili hayata geçişle birlikte aşiretler, Türkiye siyasal yapısının en önemli sosyal örgütlenmeleri haline gelmiştir. Bu dönemle birlikte aşiretler, yerel siyasetle kurdukları bağıntılarla güçlenmiş veyahut güçlenmeye devam etmektedir (McDowall,2004, 526-27; Dorronsoro - Watts, 2009, 458). 1990- 2020 yılları arası yerel ve genel seçimlerde aşiretlerin sosyo-politik önemlilikleri merkezi

partiler için göz ardı edilemez politik özne konumuna gelmiştir (Ocaklı, 2017, 1-12; Satana, 2012, 177). Aşiret liderlerinin veya aşirette önemli kişilerin yerel siyasi başarıları, aşiretlerin diğer aşiretlerle kentsel ekonomide ve sosyal prestij rekabetinde aşireti avantajlı bir konuma yükselteceği düşünülmektedir. Kentsel alanın politik iktidar mücadelesinde elde edilecek olası avantajların korunması ve sürdürülmesi açısından bütün araçlar bu amaç için kullanmaya çalışılmaktadır.

Facebook gibi sosyal ağlar, aşiret liderlerin veya aşiret içinde önemli kişilerin politik amaçları için kullanılan yeni bir sosyal ve siyasal alan olduğu söylenebilir. Facebook, aşiretlerin politizasyonu, aşiretin politik ve toplumsal gücünün yoğunlaştırılması ve yönlendirilmesi aşiret lideri veya aşiretin önde gelen kişi/kişilerinin tanınması ve desteklenmesi gibi konularda kullanışlı bir sosyal araç haline gelmiştir. Aşiret sayfalarının paylaşımlarında aşiret içi politik gücü yeniden canlandırmaya (özellikle yerel ve genel seçim zamanlarında) yönelik paylaşımlar yapılmakta ve bu içeriklerin sıklığı artmaktadır (bk. Görsel.6). Aşiret liderlerinin milletvekilliğine veya belediye başkanlığına yönelik çeşitli paylaşımlar işlenmektedir. Bu paylaşımlarla olası siyasi mücadelelerde aşiret bağlarının canlı tutulması her zaman bu rekabetler için hazır halde bulunması amaçlanmaktadır. Facebook bu anlamda sosyo-politik gücü sürdürme, yönlendirme ve yeniden üretilme konusunda aşiretler için kolaylıklar sağlamaktadır.

Facebook üzerinde aşiret politizasyonunun hedefi, herhangi bir siyasi parti ve ideolojinin yayılmasına dönük değil doğrudan aşiretlerin kendisine yani aşiret ideolojisine yöneliktir. Görsel-7'ye bakıldığında siyasi parti fark etmeksizin her şehirde aşiret ideolojisinin siyasal başarılarına duyulan memnuniyete dönük paylaşım görülmektedir. Bu paylaşım, aşiretçiliğin kentsel ekonomi ve politikasında diğer köklü yerleşik ideolojilerle (muhafazakâr, laik, milliyetçi ve dindar) mücadelesi olarak okunabilir. Ancak aşiret ideolojisi ve aşiretçilik özellikle kentleşmenin artışı nedeniyle varlığını koruma ve sürdürme adına güçlü ideolojilerle somut mücadelelerden çoğunlukla uzak durmaktadır. Aşiretlerin bu davranışı, diğer ideolojilerle mücadele etmeden akışkan, esnek ve geçişken bir formda en büyük amacı olan varlığını koruma için geliştirilen var olma stratejisi olarak görmek mümkündür (bk. Görsel.8). Son yıllarda yaygınlaşan Facebook gibi sosyal ağlar, aşiret ideolojisinin hasar almış ve kopmuş sosyal bağlarını, tarihsel olarak süre gelen sosyo-politik yapılarını yeniden üretmeleri için uygun alanlar haline gelmiştir.

6. FACEBOOK, AŞİRET VE COĞRAFYA

Kürt aşiretlerin temel özelliklerinden biri de sosyo-coğrafik bir yapı olmalarıdır. Aşiret kimliği, aşiretin yayılımı coğrafyayla veyahut aşiretin teritoryal olarak dağıldığı coğrafya ile birlik içindedir. Birçok aşiret tarihsel olarak ya içinde yaşadıkları coğrafya ile bilinmekte ya da o coğrafya onların isimleri ile bilinmektedir. Bundan dolayı aşiretlerin isimleri çoğunlukla bir nehrin, bir tepenin, bir kişinin ve dağın ardından gelmektedir ya da onlar dağa, nehre veya bölgeye isim vermektedir (Abdulla, 2009, 77-78). Bir aşiretin yayılım gösterdiği coğrafya aynı zamanda kendini diğer aşiretlerden ayıran farklılaştırmayı da ortaya koyar. Dere veya dağ sıraları aynı zamanda aşiretler arasında doğal sınırları belirleyebildiği gibi kültürel, dilsel, dinsel ve toplumsal örgütlenme tarzı gibi farklılıklara da neden olmaktadır (Aydın, 2017, 267). Coğrafya ile aşiret kimliğinin tarihsel kökenlerine bakıldığında coğrafi yapının aşiretin yapısına etki ettiği de görülecektir. Ova, plato ve dağ gibi fiziki coğrafi yapılar aşiretlerin göçebe, yarı-göçebe veya yerleşik yaşam tarzından kültürüne ekonomik biçiminden siyasi örgütlenme tarzlarına kadar birçok alanı etkilemektedir.

Facebook'taki aşiret sayfalarındaki paylaşımlar sıklıkla ilçe, köy, mezra ve dağ gibi coğrafik simgeler üzerine olmuştur (bk. Görsel.9). Bu simgesel paylaşımlar, hem coğrafik bir imgelem sağlamak hem de uzaktaki aşiret üyelerine aşiretin yaygınlık gösterdiği topraklarla ilişkilerinin sürdürülmesine olanak tanımaktadır. Aşiret sayfalarının coğrafya ile ilgili paylaşımlar gruba üye olanlara unuttukları, koptukları, gide-medikleri köylerine, ovalarına, dağlarına duydukları duygusal bağlara yeniden kavuşmasını sağlar. Birçok aşiret üyesi, aşiretin yayıldığı köylerin isimlerini, köylerdeki fiziksel değişimleri, aşiret sınırlarındaki her türlü mimari veya coğrafi yapılara dair bilgiyi Facebook'taki bu sayfalar sayesinde edinmektedir (bk. Görsel.10). Köylerin, aşiretin coğrafyasına dair söz konusu bu paylaşımlar, mekân ve insan ilişkilerin sosyal ağ platformuyla yeniden kurulduğu şeklinde okunabilir.

7.FACEBOOK, AŞİRET VE GÜNDELİK TOPLUMSAL YAŞAM

Eski çağlardan günümüze kadar aşiretler güvenlik, iletişim ve dayanışma gibi çeşitli pratikler için bir araya gelmiş örgütlenme tarzları olmuşlardır. Bir lider tarafından yönetilen bu akrabalık grupları arasında töre ve geleneksel hukukun dağıtılması, dinsel ve toplumsal ritüellerde bir araya geliş, herhangi bir güvenlik tehlikesi karşısında birlik olma gibi çeşitli konular aşiret ilişkilerinin temel uygulamalarıdır (Barlık, 2019, s, 409). Aşiret lideri de çoğunlukla bu ilişkilerin sürdürülmesi için görevlendirilmiştir.

Son yüzyılda yaşanan küresel ve yerel değişimler, aşiretlerin toplumsal pratiklerini sürdürme noktasına zarar vermiş ya da aşiretler için bu ilişkiyi sürdürme alanlarını daralmıştır. Özellikle kentleşme ve kırsal göç, aşiret coğrafyasındaki nüfusun azalmasıyla birlikte yukarıda sıralanan çeşitli toplumsal pratiklerin sürdürülmesi zorlaşmış veya olanaksız hale gelmiştir. Kentlere göçlerle birlikte bu topluluklar çeşitli biçimlerde bir araya gelme tarzları geliştirdiyse de eski katılımlar azalmış, üyeler yeni toplumsal mekânda bu ilişki biçimini sürdürmesine zaman-mekân sınırı getirmiştir. Ancak son yirmi yılda yaşanan sosyal medya kullanımının artışı ile birlikte aşiret içi enformasyon ve aşiret içi dayanışma ağının genişlemesi konusunda hızlı gelişmeler görülmektedir. Facebook ve WhatsApp gibi grup kurma özellikleri olan platformlar aşiretler için kaybolmaya yüz tutmakta olan önemli bir özelliği tekrar kazandırmaktadır; aşiret -içi enformasyon artışı. Aşiret içi enformasyon, yaşanan kente göçlerin yol açtığı kopma hareketlerinin azaltılması, aşiret içi dayanışmanın yeniden kurulması ve kentsel problemlerde güvenliğin tahsis edilmesi gibi konularda önemli bir faktördür. Bu anlamda sosyal ağlar, aşiret içinde gerçekleşen herhangi bir hadisenin üyelere aktarılması, aşiretin çeşitli toplumsal pratiklere katılımlarının sağlanması yolunda bir iletişim aracı haline gelmiştir. Sosyal ağların aşiretler için iletişim aracı olması konusunda Ruken Kaya'nın *Independent* Türkçe gazetesindeki haberinin içeriği örnek gösterilebilir:

“Bunlardan biri de Türkiye'nin dört bir yanında yaşayan İzol Aşiret mensuplarının oluşturduğu WhatsApp ve Facebook grupları. Bu gruplarda hem birbirini tanıyan, hem ailelerinin kökenlerine ilişkin sohbetler eden İzollular bir yandan da araya yılların, mesafelerin, siyasi-ekonomik ilişkilerin koyduğu uzaklıkları kısaltıyor... Cenazelerde, düğünlerde, bayramlarda, meslek terfilerde, sosyal-siyasal başarılarında, mutlu günlerde, hüzünlü günlerde birbirileriyle dayanışmayı esas alıyorlar. Grup kurulduktan sonra, birbirileriyle tanışanlar, buluşanlar da var. Bunu henüz yapamayanlar ise, en kısa zamanda bu iletişim reel hayata da taşımak istiyor”(Independent Türkçe, 24 Mayıs 2019).

Facebook, aşiretlere bu toplumsal yaşamın temel pratiklerini gerçekleştirme mekanizmaları sunmaktadır. Aşiretler, gündelik yaşam içinde meydana gelen düğün, bayram, ölüm, kaza vs. gibi toplumsal hadiselerde aşiret-içi enformasyonu artık sosyal paylaşım sayfaları üzerinden gerçekleştirmektedir (bk. Görsel.11). Facebook bir anlamda aşiretler için ikinci bir toplumsallık yaratarak aşiret bağının sürdürülmesine de olanak tanımaktadır (bk. Görsel.12). Facebook'taki aşiret sayfalarına üye olanlar aşiret içinde meydana gelen herhangi bir duruma hakkında artık ilgisiz ve iletişimsiz değildir. Aşiret sayfaları onlara bu enformasyonu sunmaktadır. Aşiret sayfalarında aşiret içinde düğün, taziye, kaza gibi çeşitli hadiselerde kimlerin bu olayları yaşadığı ve bu olayları yaşayanların hangi köyden olduklarına dair paylaşımlara rastlanmıştır (bk. Görsel.13-14). Ayrıca aşiret liderinin bayramlaşma gibi etkinliklerin zamanı ve yerine dair enformasyonlar da paylaşılmaktadır. Aşiret üyeleri bu durumda toplumsal katılımları nasıl, ne zaman ve nerede gerçekleştireceğine dair bilgilere yer verilmiştir. Bu enformasyon ağı, aşiretlere sosyal ağlar üzerinde kendi yapılarını ve kimliklerini üretme olanakları vermiştir. Aşiret-içi bu enformasyon ağı, aşiret bağlarında yaşanan tahribatlara, aşiret ilişkilerinin kentsel ortamlarda kaybolmalara, modern ilişki biçimlerine karşı yeni direnme alanları yaratmıştır. Aşiretler, ağ toplumu denilen yeni toplumsal formasyonda kendini uyarlama ve üretme mekanizmaları kurmuştur. Günümüzde aşiretlerin direngen bu kimliğin bileşenleri yeni toplumsal formasyonlarda karşılaştığı sorunlara çözümler, arayışlar ve eklemlemeler gerçekleştirerek varlığını koruma çabasıdadır.

SONUÇ

Ortadoğu ve Türkiye’de aşiretler en direngen sosyal organizasyonların başında gelir. Son süreçlerle birlikte tarihsel, ekonomik, coğrafik, toplumsal ve politik olarak kendilerini yeni süreçlere adapte etme yeteneği kazandıkları söylenebilir. 21. yüzyıldaki bilişim ve iletişim devrimine aşiretler de uyum sağlamaya çalışmakta ve aşiret kimliği özellikle Facebook gibi sosyal ağlara eklenme yol arayışındadır. Aşiret sayfaları, aşiretçiliğin dijital çağda yeniden üretilmesine olanak sağlamakta ve aşiret direngenliğini sert bir zemine oturtmaktadır. Bu anlamda Türkiye’de modernleşme tezlerin aksine, aşiretler gibi geleneksel topluluklar yok olmak yerine sosyal ağlar vasıtasıyla kendi kimliğini yeniden üretme mekanizmaları bulmaktadır.

Tarihsel olarak gizli kalmış yazılmamış veyahut çeşitli biçimlerde ötekileştirilmiş ve daha önce sözlü bir biçimde olan anlatıları, Facebook grup özellikleri sayesinde tarihsel bir yazıma kavuşmuştur. Aşiret sayfaları üyelerine aşiret liderlerinin tarihsel olayları, aşiretin tarihsel olarak yaşadığı göçleri, aşiretleri oluşturan alt birimleri ve soyları hakkında bilgi elde etmektedir. Facebook aşiret sayfalarında bu olaylara dair fotoğraf, belge veya soy ağacı tabloları gibi çeşitli dijital verilere paylaşma imkânı sunmaktadır. Facebook, tarihsel olarak kaybolmaya yüz tutan yerel tarihlerini yazabilmek, üyelerini bu konu hakkında bilgilendirebilmek ve akrabalık bağının tarihsel kökenlerini ortaya çıkarmak adına önemli fırsatlar sunmaktadır.

Facebook aşiret sayfaları, aşiret lideri ve üyeleri arasında ekonomik dayanışma ve işbirliği konularını güçlendirmiştir. Facebook’taki aşiret sayfalarında aşiret içi ekonomik dayanışmayı örgütlenmeye ve yönlendirmeye yönelik paylaşımlar yapılmaktadır. Aşiret üyeleri arasındaki paylaşımlar, dayanışma ve işbirliği sayesinde kentsel ekonominin tahribatlarına karşı küçük de olsa direnç sağladığı söylenebilir. Aşiretlerin Facebook gibi sosyal ağlar kullanmaları, geleneksel bir örgütlenme biçim olan aşirete sanal ağlarda üyeler arasında politizasyon, örgütlenme ve siyasi avantajlar için ortaklık gibi rasyonel amaçlarda kolaylıklar sağlamıştır. Sosyal ağlarda aşiretler yerel ve genel seçimlerde aşiret liderin veya üyelerin yerel ölçekte siyasi pozisyonlar elde etme amacına yönelik bir araya gelişleri, aşiretçiliği ve aşiret ideolojisini güçlendiren diğer bir olgudur. Bir siyasi ideolojiye angaje olmadan, merkezi iktidarı ve yerel güçleri karşısına almadan daha esnek ve akışkan bir şekilde var olma koşullarını siyasi arenada var etmek günümüz aşiretlerin akışkan siyasal davranışları haline gelmiştir. Bu akışkan politik özellik, aşiretçiliğin her siyasi koşulda kendini yeniden üretme mekanizmalarından biridir.

Aşiretlerin coğrafya ile birlik içinde oluşları onları diğer topluluklardan ayıran temel özelliklerden biridir. Aşiretler çoğunlukla buldukları coğrafya ile tanınırlar. Aşiretlerin Facebook sayfalarında uzakta olan üyelere bu coğrafyayla nostaljik bir bağ kurmalarına olanak sağlamaktadır. Dağ, ova, mezra ve köy paylaşımları aşiret kimliğinin nostaljik bağını güçlendirmekle birlikte aşiretlerin kaybolmaya yüz tutmaya başlayan aşiret- mekân ilişkileri açısından önem arz eder. Yeni üyeler veya aşiretten uzaklaşan kişiler açısından ata topraklarına dair paylaşımlar kuşkusuz coğrafi bir imgelem taşır. Aşiretlerin yayıldıkları köyler, ovalar ve dağlar sosyo-coğrafik olarak bir kimliğin temel yapılarından biridir. Aşiret sayfalarındaki görsel paylaşımlarla bu kimlik bileşenlerini canlı tutmaya çalışmaktadır.

Son elli yılda kentleşme ve göç hareketlerinin aşiret kimliğinde yarattığı kopmalar ve iletişimsizlik gibi deformasyonlar geleneksel toplumsal örgütlenme tarzlarının yapısında tahribatlara yol açmaktadır. Ancak son yıllarda bilişim ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler toplumsal alanın her yanını kuşattığı gibi aşiret örgütlenmelerini de etkilemiştir. Aşiret içi enformasyonun çeşitli iletişim araçları vasıtasıyla sağlanma aşiretten kopma ve çıkma pratiklerinde değişimler meydana getirmiştir. Toplumsal alanın her alanında aşiretine dair bilgi edinecek Facebook gibi bir ağ platformunun olması bir aşiret üyesi için duygusal bağın yeniden kurulmasına ve bu toplumsal iletişime katılması anlamına gelmektedir. Gündelik toplumsal hayatın içinde yaşanan bayramlaşma, düğün ölüm, taziye vs gibi dini ve toplumsal etkinliklerde aşiretin her bir üyesinin bu enformasyona sahip olması bu kimliğin daha önce yaşadığı deformasyonları azalttığı söylenebilir. Sonuç olarak aşiretler, dijital çağda ve toplumda kendi örgütlenme tarzlarını bu süreçlerin dinamikleriyle uyumlaştırma adına ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel bir takım pratikler sergilemeye devam etmektedir. Böylece Facebook gibi sosyal ağlar aşiret topluluklarının var olma koşulları ve kendi varlığını sürdürme için önemli bir araç haline geldiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abdulla, Nejat. İmparatorluk, Sınır ve Aşiret: Kürdistan ve 1843-1932 Türk-Fars Sınır Çatışmaları. İstanbul: Avesta Yayınları, 2009.
- Aydın, Suavi. “Konar-Göçerlik ve Aşiret Coğrafyası Bakımından Doğu Karadeniz ve Kafkasya’ya Dair Bir Sorgulama: “Orada Aşiret Neden Yok?””. *Kebikeç* (44), 2017. 265-300.
- Barlık, Memet Metin. “Kürt Aşiretleri Seyida ve Beraza Liderlerinin (Mir, Beg, Ağa) Ölümleri Üzerine Dengbejler Tarafından Yakılan Ağıt-Ki-lamlar”. *Türkiye’de Aşiret Tartışmaları*, yay. haz. Suvat Parin. 407-419. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2019.
- Batman Postası. “Aşiretler sanal medyada yarışıyor” (15 Mart 215). . <http://www.batmanpostasigazetesi.com/haber/asiretler-sanal-medya-da-yarisiyor-34195.htm>
- Besmer, Andrew - Limford, Heather R. “Privacy Perceptions of Photo Sharing in Facebook”. *Symposium on Usable Privacy and Security (SOUPS), Pittsburgh, PA, 23–25 July 2008*. <http://cups.cs.cmu.edu/soups/2008/posters/besmer.pdf>.
- Biçim, Hasan. *Aşiretlerin Kente Eklemlenme Tarzları: Batman Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Biçim, Hasan. “Neoliberal Ekonomi Sürecin Aşiretlerin Şirketleşmesi: Batman Örneği” *Türkiye’de Aşiret Tartışmaları*. yay. haz. Suvat Parin. 192-213. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2019.
- Bowen, Glenn, A. “Document Analysis as a Qualitative Research Method”. *Qualitative Research Journal*9/2 (August 2009),27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>.
- Boyd, Dannah - Ellison, Nicole B. “Social Network Sites: Definition, History and Scholarship”. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13/2 (December 2007), 210-230.
- Bozarslan, Hamit. “Sosyotarihsel Bir Perspektiften Aşiret Asabiyesi ve Kürt Politikası”. çev. Emine Ayhan. *Kürtler: Milliyetçilik ve Politika*. der. Falih A. Cabbar ve Hoşam Davud. 127- 144. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.
- Bozkurt, İbrahim. *Aşiretler Tarihi*. İstanbul: Kişisel Yayınları, 2010.
- Bruinessen, Martin van. “Kürtler, Devletler ve Aşiretler”. çev. Abdulsamet Aydeniz. *Türkiye’de Aşiret Tartışmaları*. yay. haz. Suvat Parin. 7-9. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2019.
- Corbin, Juliet - Strauss, Anselm. *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, London: Sage Publications, 2008.
- Dorronsoro, Gilles - Watts, Nicole F. “Toward Kurdish Distinctiveness in Electoral Politics: The 1977 Local Electoral in Diyarbakır”. *International Journal Middle East Studies* 41/3 (Agust 2009). 457-478. doi:10.1017/S0020743809091156
- Ellison, Nicole vd. “Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook”, *Annual Conference of the International Communication Association (ICA), June 19-23, 2006 in Dresden, Germany*.
- Eysenbach, Gunther - Till, E. James. “Ethical Issues in Qualitative Research on Internet Communities”. *BMJ Clinical Research* 323/7321(2001),1103-1105. <https://doi.org/10.1136/bmj.323.7321.1103>
- Facebook İstatistikleri. (20 Mart 2018). <https://www.brandingturkiye.com/facebook-istatistikleri-guncel/>
- Franzke, Aline Shakti. Bechmann, Anja. Zimmer, Michael. Ess, Charles and the Association of Internet Researchers. *Internet Research: Ethical Guidelines 3.0, 2020*. <https://aoir.org/reports/ethics3.pdf>.
- Fuchs, Christian. “Transnational Space and the Network Society”. *21st Century Society* 2/1 (February 2007), 49-78.
- Glesne, Corrine. *Nitel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Göker, Göksel - Doğan, Adem. “Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook’ta Çevrimiçi Tekel Eylemi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/25 (Haziran 2011), 175-203.
- Gregory, Karen vd. “Introduction”. *Digital Sociologie*. Ed. Jessie Daniel, Gregory, Karen, Tressie McMillan Cottom. xvii-1. Bristol: Policy Press, 2017.
- Hamelink, Wendelmoet. *The Sung Home: Narrative, Morality, and the Kurdish Nation*. Boston: Brill, 2016.
- İlyas, Ahmet. *Ağa, Aşiret, Siyaset*. İstanbul: Kadim Yayınevi, 2016.
- Kartal, Burhan. *Sosyolojik Açından Buruki Aşireti ve Kinyas Kartal*. İstanbul: Kurgu Kültür Yayınları, 2014.
- Kaya, Mahmut. *Aşiret Modernleşmesi*. İstanbul: Çıra Yayınları, 2015.
- Kaya, Ruken. “İnternet Çağında Aşiret: İzollular Whatsapp’da Buluşuyor”. (24 Mayıs 2019),3. *Independent Türkçe* .<https://www.indyturk.com/node/3381>
- Kim, Won vd. “On Social Web Sites”. *Information System* 35/2 (April 2010), 215-236. doi:10.1016/j.is.2009.08.003.
- Kozinets, Robert V. *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*, London: Sage, 2010.
- Lindgren, Simon. *Digital Media & Society*. London: Sage Publications, 2017.
- McCulloch, Gary. *Documentary Research in Education, History and the Social Sciences*. London and New York: Routledge, 2004.
- McDowall, David. *Modern Kürt Tarihi*, çev. Neşenur Domaniç. İstanbul: Doruk Yayınları, 2004.

- Ocaklı, Feyyaz. "Politics in The Kurdish Periphery: Clan Networks and Local Party Strategies in a Comparative Perspective". *Middle Eastern Studies* 53/4 (January 2017), 571-584. <https://doi.org/10.1080/00263206.2016.1266615>
- Pösteki, Nigar - Velioglu, Metin Özgür. "Bireyin Kendini Sunuş ve Konumlandırış Biçimindeki Dönüşüm: Selfie Kimlikler". *I. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi, 12-15 Mayıs, Kocaeli/Türkiye, 2014.*
- Quan-Haase, Anabel vd. "Capitalizing on the Net: Social Contact, Civic Engagement, and Sense of Community". *Internet in Everyday Life*. edit. Barry Wellman, Caroline Haythornthwaite. 291-324. Oxford: Blackwell Publication, 2002.
- Satana, Nil S. "The Kurdish Issue in June 2011 Elections: Continuity or Change in Turkey's Democratization?". *Turkish Studies*, 13/2 (June 2012), 169-189. <https://doi.org/10.1080/14683849.2012.686575>.
- Seggie, Fatma Nevra - Bayyurt, Yasemin. *Nitel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2017.
- Turkle, Sherry. *Life on the Screen: Identity in Age of the Internet*. New York: Touchstone Book, 1995.
- Uluç, A. Vahap - Karasu, Mithat A. "Kente Yerleşmiş Aşiret Üyelerinin Kentleşme Eğilimleri Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği". *Yönetim Bilimleri Dergisi* 13/25 (Haziran 2015), 201-232. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/comuybd/issue/43594/533791>
- Uluç, A. Vahap. "Kürtler'de Sosyal ve Siyasal Örgütlenme: Aşiret", *Mukaddime* 2/2 (Şubat 2010). 35-52. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukaddime/issue/19675/210110>.
- Van Dijk, Jan AGM. *Network Society: Social Aspects of New Media*. London: Sage Publications, 2006.
- Wellman, Barry - Gulia, Milena. "Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone". *Communities in Cyberspace*. edit. Marc A. Smith, Peter Kollock. 167-194. London and New York: Routledge, 1999.
- Wilcox, Keith - Andrew, Stephen. "Are Close Friends the Enemy? Online Social Networks, Self-Esteem, and Self-Control". *Journal of Consumer Research* 40/1 (November 2013), 90-103. <https://dx.doi.org/10.1086/668794>.
- Varnalı, Kaan. *Dijital Kabilelerin İzinde: Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar*, İstanbul: Mediacat, 2013.
- Zhao, Shangyang vd. "Identity Construction on Facebook: Digital Empowerment in Anchored Relationships". *Computers in Human Behavior* 24/5 (September 2008), 1816-1836. <https://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2008.02.012>.

EK.1 TABLO 1. FACEBOOK'TA AŞİRET SAYFALARI VE ÜYE SAYILARI

Aşiret İsmi	Aşiretin Olduğu Şehir	Üye Sayısı
Şeyhanlı	Ş. Urfa	12.572
Milli	Ş. Urfa	17.247
Badıllı	Ş. Urfa	9.300
Pinyanişi	Van	15.540
Gewda	Van	7.148
Bruki	Van	12.268
Ertuşi	Van	18.357
Jirki	Hakkâri	6.098
Bekiran	Bitlis	6.390

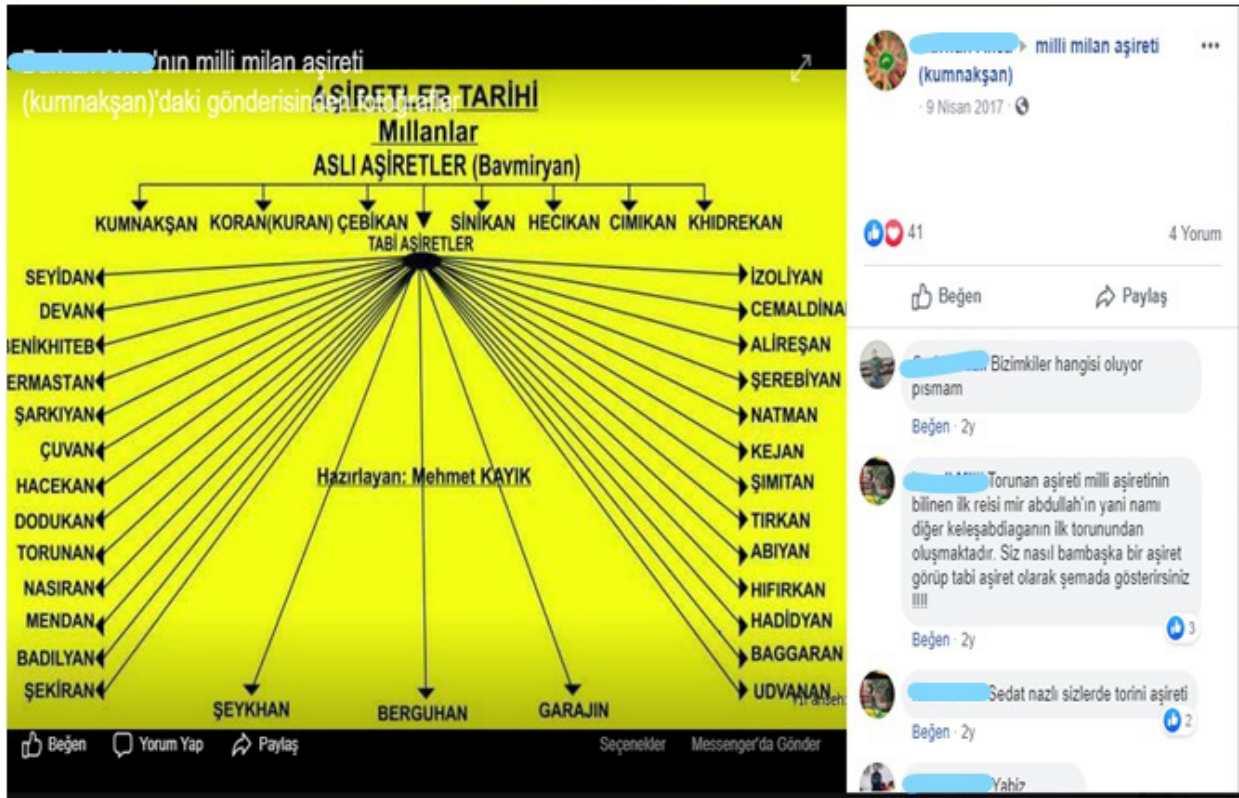
EK.2. AŞİRET SAYFALARININ PAYLAŞIMLARI

Görsel.1. Aşiret ve Yerel Tarih

Görsel.2. Aşiretlerin Facebook'ta Tarihi Paylaşım

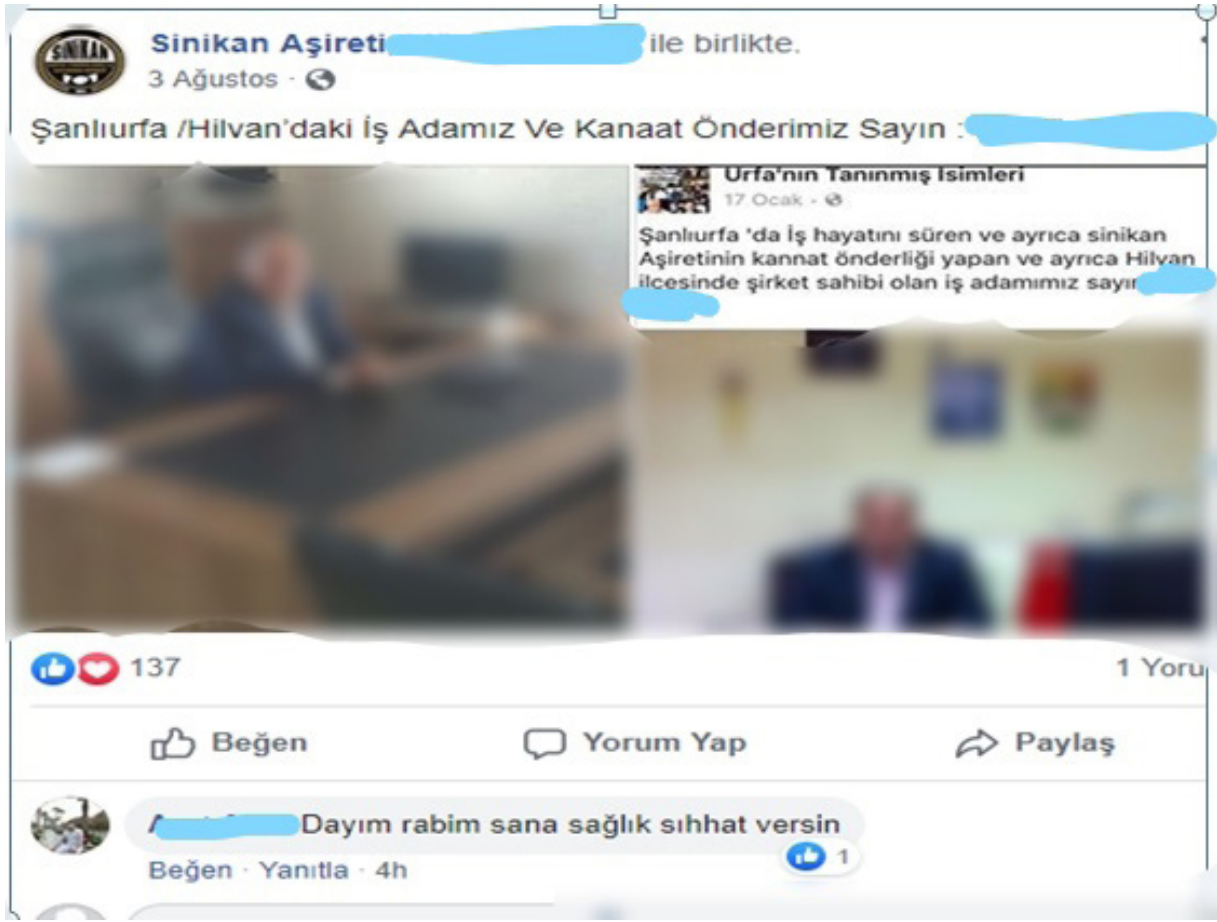
Görsel 3. Aşiret ve Yerel Tarih

Raman aşireti
31 Aralık 2017 · €

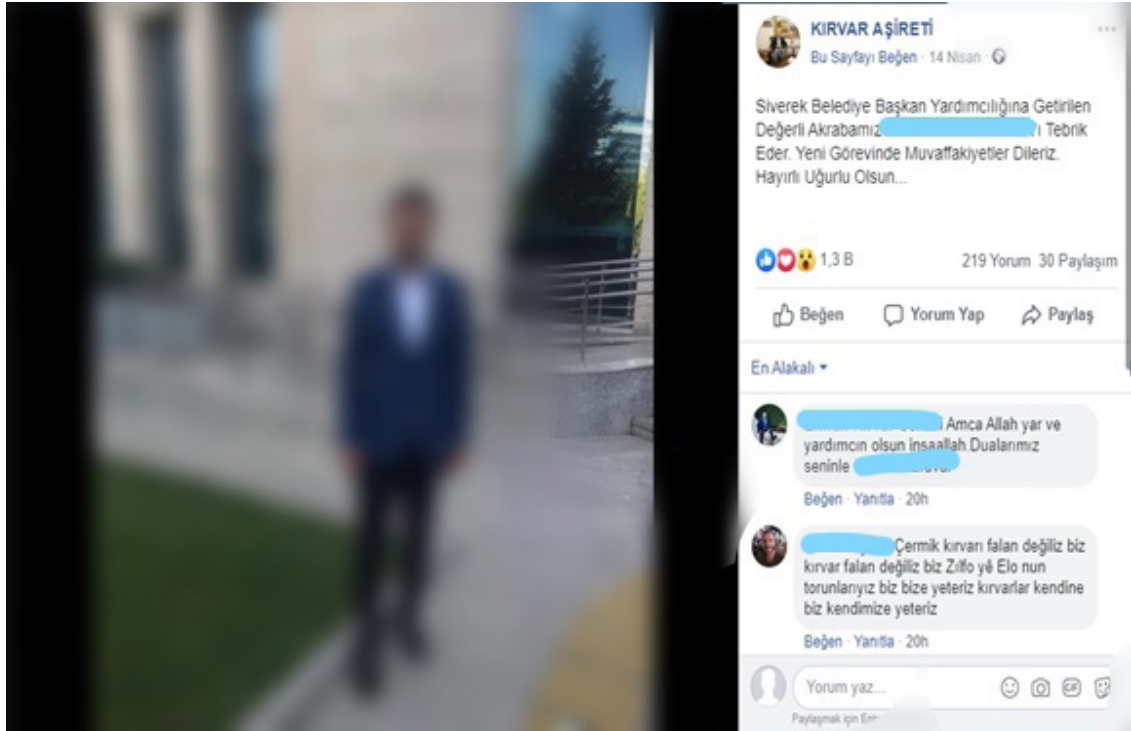
"Ehliyetim yok" diyorsanız. Bir çayımızı içmeye bekliyoruz.
"ÖZEL TUĞBA SÜRÜCÜ KURSU"nu devralmış bulunmaktayım.
Belde Mh.Bölge Hast. Yanı Hukukçular plaza altı 6/AB-BATMAN)
Raman lı kardeşlerimizin yeni adresi Tüm ramanlıları bekleriz.

Görsel.4. Facebook'ta Aşiret ve Ekonomi

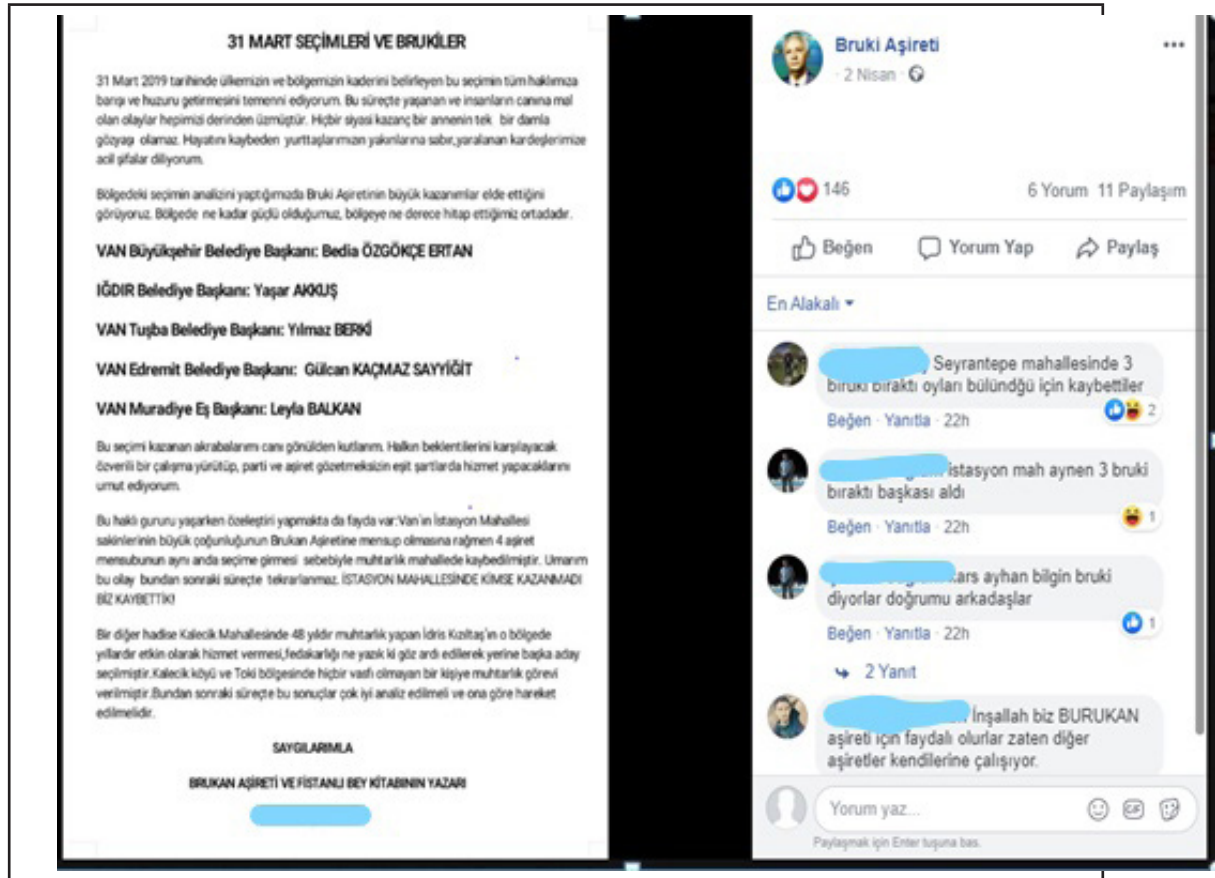
Görsel. 5. Facebook, Aşiret ve Ekonomi

Görsel 6. Aşiret Sayfalarında Siyasi Paylaşımlar-1

Görsel.7. Facebook, Aşiret ve Siyasi Paylaşımlar-2

Görsel.8. Facebook, Aşiretler ve Seçimler

Görsel.9. Facebook, Aşiret ve Coğrafya ait Paylaşımlar

Görsel. 10. Facebook'ta Aşiret Coğrafyasına Ait Paylaşımlar

Görsel.11. Aşiret Sayfalarında Düğünler

Görsel.12. Facebook'ta Aşiretlerin Toplumsal Yaşamına Dair Paylaşımlar

Görsel.13. Facebook'ta Aşiret ve Taziye Mesajları

Görsel.14. Facebook'ta Bayram Mesajları

Görsel. 15. Facebook'ta Aşiret Birlik ve Dayanışma Mesajları

EXTENDED ABSTRACT

Since the middle of 20th century, rural agricultural transformations in Turkey and Middle East, urbanization, modernization, migration movements, economical, political and technological factors have started effecting the conditions of identities to exist and prosecute. However, it is observed that big transformations haven't completely extinguished social organizations like tribes which are based on kindredness and bloodtie even if it has effected them. In this big social, economical, political and technological periods, the types of traditional social organizations have also sought for mechanisms to produce their own identities and prosecute them like tribes.

The proliferation of micro-computer based informatics and communication tools after 1970s and the internet in 1990s have revealed new results at social parameter. Many social scientists have tried to understand and explain the new society type built by computer technology. The theories like post-industrial, informatic, network and digital society are started to be used at social scientists' academical studies as exploring the main features of social life ocured by new informatics and communication tools. In this new society type based on informatics and communication settled by dual maths digit system, digital devices and social media usage have caused social changes. In the last quarter of century, the progressions at mass communication technologies and digitalizations have effected the relationship of society and individual, added new dimension to interaction among individuals and produced new socialization places globally. In new society, the social networking platforms like Facebook have become virtual social places in which social relations exist, interact and old group dynamics are reproduced. Some features such as the increase of the Facebook user numbers, online communication and interaction and creating groups have given new opportunities also to the traditional identities. For instance, traditional social organizations like tribes come together on Facebook page, recreate the relations between tribe members and reproduce their identities at virtual places.

This study has focused on how Kurdish tribes produce their own traditional identities on a social networking platform Facebook. The posts on tribes' Facebook pages in many years are discussed, transformed as qualitative data and analyzed with qualitative research techniques. Based upon the data from the posts of tribe pages, conceptualization has been done. On the Facebook pages of tribes, local historical narrations, economical cooperation pattern between tribe members, recreating forms of political and social organization styles at virtual places, having a nostalgic bond with further tribe geography and social interactions among tribe in casual life have been achieved. Facebook has given tribes an alternative virtual place against the de-tribalism mechnasims created by some factors such as modernism and urbanization and it has given some opportunities like reproducing their own identities and retibalism in this place Visual posts on Facebook pages has become a functional tool for transferring unwritten and unrecorded oral history of tribes and tribe leaders to new members. About tribe's local historical identity, prosecuting and transmitting it to other members, unprecedented opportunities have emerged. It is observed that Facebook tribe pages have a functional role on determining tribe's election behaviors in a political event like local and general election and leaders' actions according to their political positions. These pages are important for interaction and coordination between members at casual social events(condolence, accident, curcimcision, wedding etc.) and organizing economical cooperation insidr the tribe. Tribe pages can transmit information to their further members about knowing the tribe-spreaded geography(villages, mountains, wicks etc) which is one of the main features of them. As a result, it can be said that social networking platform Facebook provides a new place, a new environment where tribes can reproduce their transhistorical tribe identities after rural and urban places.